نویسنده:پوهندوی آصف بهاند

تاریخ:۲۰۱۵/۰۳/۱۳

د کوچنیانو ادبیات

تاریخي پس منظر، اوسنی حالت

اوومه برخه

دا و په تیرو وختونو کي(پخوا له توپکي حاکمیت نه) د کوچنیانو د ادبیاتو او د هغو د ژوند ته د پام کولو لنډ جاج. رابه شو اوسني وخت ته، هغه وخت ته چي رژیم په ربتیني بڼه واوښت، ربتیانی بدلون راغی، د خلکو او ټولني د ژوند په ټولو برخو کي ژور بدلون رامنځ ته شو او له دي سره سم د افغانستان په ټوله خاوره باندي توپکي انارشي حاکمه شوه.

کله چي د قلم په ځای د توپک شپیلۍ سُر شي، هلته به بیا نو د ژوند ښه حال وي، د فرهنګ به ښه حال وي، د ادبیاتو او بیا د کوچنیانو او د هغوی په باب فکر کول او د هغوی روزنه او ادبیات به ښه حال ولري؟

له ۱۹۹۲ کال نه تر ۲۰۰۱ پوري چي د هر ډول قانون پر ځای د توپک او پاټک حکم چلیده او د ربتیني مشر او ربتیني سیاستوال پر ځای، توپکوالو او پاټکوالو حکم کاوه؛ نو د ټولنیز ژوند د هیڅ برخي په باب باید د ښیګڼي فکر، د ښیګڼي ذکر او یادونه ونه شي. بس هري خوا ته چي مخ اړول کیږي وژني، اور، دود، باروت ، چاودنه ... مړي او دمړو خښول.

په داسي حالت کي عاطفي کډه وکړه، ځای یي ظلم او نفرت ونیو، د خلکو په ذهنونو کي د ادبي هنري ذوق په ځای د جګړي د اور وړانګي، د باروتو دود او د وینو بوی ځای پر ځای شول. خلک د ښو غږونو، ښو سندرو او موزیک پر ځای د ډول ډول وسلو له غږونو سره عادت شول او په دي ډول د نازولو پر ځای وسکوندل شول، وزورول شول او و وژل شول او ژوندیو پاتي خلکو ته داسي رواني ستونزي په میراث پاتي شوي چي اوس یي ډیری د لیونیانو په شان دتیرو ناوړاوو په یادولو سره یوه ټکي ته یو یا دوه ساعته ګوري، ته وا خپله ورکه په کي لټوي.

په دي دوره کي نه یوازي د ماشوم ادبیات نه دي تخلیق شوي او نه یوازي د ماشوم له پاره ښه نه دي شوي، بلکي د هغو په عادي حقوقو هم تیری شوی دی. ځومره ماشوم ته پاملرنه وشوه ځومره پاملرنه ورنه واوښته یعني ښه هم ورته بد شول. دلته به یي لږ وشمیرو چي په دي موده کي نه یوازي د کوچنیانو له پاره زموږ په ټولنه کي کوم مثبت ګام نه دی اخستل شوی، بلکي د هغوی حقوق مو د خیانت تر پولي تر پښو لاندي کړي دي. د کوچنیانو په حق کي شوي ظلمونه چي په دي موده کي په میډیا کي ثبت شوي دي، یو څو بیلګي یي دا دي:

ــ جګړو ته اړ ایستل،
ــ انتحاري ته چمتو کول،
ــ جنسي تیری
ــ شاقه کارونه او ...

د خیل کور، کلي او وطن ماشومان یا زموږ خپل خلک په بیلابیلو نومونو جګړو ته اړ باسي او یا یي بهرنیان د فقر او عقایدو تر پردي لاندي د دیني زدکړو په نامه بهرنیو مدرسو ته بیایي، وروسته له څه مودي بیا تري تم وي چي تاثیرات یي تر نن پوري هم په میراث را پاتي دي. امنیتي مسولینو څو ځلي د کوچنیانو تښتونکي او قاچاق کوونکي نیولي دي. تیر کال بي بي سي فارسي د ماشومانو د قاچاق یو راپور داسي خپور کړ:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزي بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولـئ

«مسئولان پلیس در ولایت بغلان در شمال افغانستان می‌گویند سه نفر را به اتهام قاچاق ۲۷ کودک بازداشت کرده‌اند.این افراد، دیروز شنبه هفدهم حوت، هنگامی که کودکان را با استفاده از دو موتر مسافری به سوی کابل انتقال می دادند در یک پست بازرسی شهری بازداشت شدند.
... امین‌الله امرخیل فرمانده پلیس بغلان می‌گوید که بازداشت شده‌ها سعی داشتند این کودکان را برای فراگیری آموزش حملات انتحاری به پاکستان ببرند.
این کودکان بین ۷ تا ۱۱ سال سن دارند و هفت دختر هم در میان آنها دیده می‌شوند»

http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/2014/03/140309_k03_afghan_police_arrest_3_arrest_charge_of_kidnaping.shtml

محور ورځپاڼي د ملي امنيت د راپور په اساس ليکلي دي چي:«د ملي امنيت وروستي راپور په ډاګه کوي، چي دامهال اتيا سلنه ځانمرګي بريدونه د ماشومانو په وسيله تر سره کيږي ...»

http://www.taand.com/archives/26258

او دا ماشومان په بيلابيلو پلمو او وسيلو د جګړي ليکو ته او د ځانمرګو بريدونو د تر سره کولو له پاره اړ ايستل کيږي، تښتول کيږي او بيا يي پته نه لګيږي چي پلرونه يي په لټه پسي سر ګردانه ګرځي:« په تازه مهال کي په قبايلي سيمه ميرامشا بازار کي ۱۰۰ افغانان له دي امله لالهانده ګرځي، چي پاکستاني مدرسو ته د استول شويو خپلو ماشومانو درک ولګوي، خو د دوی ډېر کم شمير په دي توانيږي، چي يوازي پته يي ولګوي او بس»

http://www.taand.com/archives/26258

په کورنيو کي د ډيرو پخوانيو وختونو د دودونو له مخي د کوچنيانو په حقونو داسي تيری هم شوی او کيږي چي پرته له خوښي او پرته له قانوني سن پوره کيدو نه وديږي:«د بلخ د شولګري ولسوالی چارواکو د هغي ۸ کلنۍ نجلی پلار او ۱۲ کلن هلک مور نيولي چي د تيري جمعي په ورځ (اګست ۲۹) يي د دوی د واده مراسم ترسره کړي وو.
د بلخ ځارنوالی د ښځو پر وړاندي د تاوتريخوالي د مخنيوي څانګه وايي د پيښي اصلي پړ هغه ملا دی چي د دغو دوو ماشومانو نکاح يي سره تړلي وه.»

http://www.bbc.co.uk/pashto/afghanistan/2014/09/140902_bm_police_arrest_blakh_child_marriage_parents.shtml

بله ستره ستونزه د افغان کوچنيانو پر وړاندي، د هغو ناوړه استعمالول دي چي په افغانستان کي «بچه بازي» ورته ويل کيږي. د «بچه بازي» د ناوړه اوغير انساني دود په باب د بي بي سي په راپور کي راغلي دي چي:
«د افغانستان په قانون کي بچه بازي جرم نه دی ګڼل شوی .
د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون "افغانستان کي د بچه بازی لاملونه" په اړه خپل دوهم څيړنيز راپور خپور کړی دی.
دغه څيړنه چي د افغانستان د ۱۴ ولايتونو ۱۹۰۰ کسانو په کي برخه اخيستي، موندلي چي شتمن او زورواکه خلک د ۱۰ نه تر ۱۸ کلونو ماشومان د "جنسي ګټو لپاره ګوماري."
په ځينو سيمو کي له دغو ماشومانو چي ښځينه کالي يي په ځان وي، په ميلمستيا ګانو او د واده په محفلونو کي د ناځګر په توګه کار اخيستل کيږي. د دغه ډول محفلونو نه وروسته، ماشومان شخصي کورونو يا هوټلونو ته وړل کيږي او هلته پرې جنسي تيری کيږي او ځيني وخت ان ډله ايز جنسي تيري هم پرې کيږي.»

http://www.bbc.co.uk/pashto/afghanistan/2014/08/140821_bm_bacha_baazi_sodomy_afghanistan_human_rights.shtml

يو کوچنی چي د دغسي نا وړه او غير انساني اعمالو په دايره کي را ګير وي او د دي اعمالو په پايله کي يي شخصيت له صفر درجي نه هم ښکته لويږي، هغه ته به ادبيات څه مانا ولري، د کوچنيانو ادبيات به هغه ته څه ګټه ورسولای شي؟
ميډيا، يو وار نه، بلکي په سلګونو ځلي د کوچنيانو د ژوند دناوړه او غير انساني حالت په باب راپورونه ورکړي دي، مګر څوک به يي واوري او څوک به يي وګوري؟

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزي بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولئ

«د جون لومړۍ نیټه د ماشومانو له نړیوالي ورځې سره سمون خوري. دا ورځ په افغانستان کې په داسې حال کې ولمانځل شوه چې افغان ماشومان له بېلابېلو ستونزو او ګواښونو لکه د تعلیم له حق څخه محرومیت، درنو کارونو، روغتیایي خدمتونو ته نه لاسرسي، په نشه یي توکو روږدېدلو، قاچاق او په جګړو کې وژل او ټپي کېدو سره مخ دي.
که څه هم افغان حکومت په تیرو لسو کلونو کې د ماشومانو د حقونو په برخه کې کوټلي ګامونه پورته کړي دي چې په ښوونځیو کې د ماشومانو زیاته شمیره او له خطر سره مخ ماشومانو تر پوښښ لاندې راوستل له دې اقدامونو څخه دي، خو لا هم زموږ د هیواد ماشومان په ډېر ناوړه وضعیت کې ژوند کوي.».

http://tkg.af/pashto/report/research/12180-افغان-ماشومان-او-کړاوونه
ټول هغه څه چې په یاده دوره کې له ماشومانو او کوچنیانو سره شوي او یا اوس ورسره کیږي، هغه د ماشومانو او کوچنیانو له پاره د ملګرو ملتونو «د ماشومانو د حقوقو تړون، میثاق حقوق اطفال» له قوانینو سره مغایرت لري. زه د بحث د اوږد والي د مخنیوي په خاطر د دې تړون هیڅ ماده نه را نقلوم، درانه لوستونکي کولای شي د ملګرو ملتونو «د ماشومانو د حقوقو تړون» چې څلور پنځوس مادي لري، په لاندې لینک کې په غور سره ولولي او بیا زموږ په ټولنه کې له ماشومانو او کوچنیانو سره د تر سره شوو اعمالو آیینه، د دې قانون آیینې ته مخامخ کیږدي، دواړو ته دې وګوري او بیا دې قضاوت وکړي:
http://www.afghan-german.net/upload/elmi_bibliothek/qavanin_childrenrights_convention_dari_pashto.pdf
ځومره ناروا او ظلم چې د افغان کوچنیانو په برخه کې شوی دی، که په تفصیل سره وڅیړل شي، کتابونه به ورنه جوړ شي، ما یې یوازې ځو بیلګې دلته یادې کړې.
د طالبانو د حکومت له ړنګیدونه وروسته چې په افغانستان کې د امریکایي او اروپایي دیموکراسی ګلیم وغوړول شو، دهغې په دایره کې د مطبوعاتو د ازادی په نامه یو پالیسي جاري شوه چې د میډیا په سل ګونو ډولونو په فعالیت پیل وکړ. ځوک روا ځوک نا روا، ځوک خپل وطن خلکو او ملي ګټو ته وفا دار او ځوک خیانتکار، ځوک ښه او ځوک بد؛ هر چا تر خپلې وسې د خپل پلان او پروګرام له مخې د دیموکراسی نه په روا او ناروا استفادې سره خپل کار پیل کړ او اوس هم روان دی.
د دیموکراسی په دې اړو دوړ کې د میډیا په بیلابیلو برخو کې قلموالو د کوچنیانو روزنې، په تیره د کوچنیانو ادب ته هغومره چې شاید او باید پاملرنه ونه کړه. زما هدف دا دی چې د کوچنیانو د ادب په برخه کې د کار او زحمت امکانات ډیر وو، خو کوچنیان د مشرانو او قلموالو هیر وو. یوازې د ګوتو په شمار لیکوالانو په دې برخه کې قلم و چلاوه، شعرونه او مقالې یې ولیکلې هغه هم بې فایدې. بې فایدې په دې چې د لوستلو یې ځوک نه و او په حاکمیت کې د ناستو کسانو په ډله کې داسې ځوک نه و چې د کوچنیانو ستونزو او سم روزلو ته هغسې چې ښایي، پاملرنه وکړي.

د اوومې برخې پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په خیر و لولئ